

ΚΕΝΤΡΟ ΡΩΣΙΑΣ, ΕΥΡΑΣΙΑΣ και ΝΟΤΙΟ-ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ *Απριλίου 2010*

Ομάδα Εξωτερικής Πολιτικής, Άμυνας και Ασφάλειας

**ΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ ΟΜΑΔΑΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ,
ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ιστορική συμφωνία ΗΠΑ-Ρωσίας για μείωση των πυρηνικών όπλων

(Κωστής Σμέρος)

.....3

*Η νέα στρατηγική της Ρωσίας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής
(Γιώργος Μητροσύλης)*

.....8

Ενίσχυση και περιορισμός των πυρηνικών εξοπλισμών

(Κατερίνα Αντωνοπούλου)

.....10

Το φαινόμενο των «μαύρων χηρών»

(Αλέξανδρος Πεφάνης)

.....12

Σχέσεις Γεωργίας-NATO

(Δημήτρης Βοβολίνης)

.....18

Επιστημονική εποπτεία και επιμέλεια: Dr Κωνσταντίνος Φίλης

**Copyright © Κέντρο Έρευνας Ρωσίας, Ευρασίας και Νοτιοανατολικής Ευρώπης
2010**

Ιστορική συμφωνία ΗΠΑ-Ρωσίας για μείωση των πυρηνικών όπλων

Σε μια νέα βάση τόσο για τις διμερείς σχέσεις μεταξύ τους όσο και για την προοπτική που διανοίγεται για τη διεθνή ασφάλεια έθεσαν τις σχέσεις τους οι ΗΠΑ και η Ρωσία με την υπογραφή της (νέας) συνθήκης START που υπέγραψαν στις 8 Απριλίου οι ηγέτες των δύο χωρών στην Πράγα.

Η συμφωνία αυτή που αποτελεί «ορόσημο» για την πυρηνική ασφάλεια και τις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας, όπως ανέφεραν οι Barack Obama και Dmitry Medvedev, προβλέπει τη μείωση κατά 30% περίπου των ενεργών πυρηνικών τους όπλων ενώ τόνισαν ότι είναι ένα σημαντικό βήμα για την περαιτέρω μείωση του πυρηνικού οπλοστασίου πολλών χωρών. Οι νέοι περιορισμοί θα πρέπει να εφαρμοσθούν σε μια περίοδο επτά χρόνων.

Ενδιαφέρον σημείο από τις δηλώσεις που έκαναν οι δύο πρόεδροι ήταν η κοινή τους άποψη με την οποία τόνιζαν ότι αυτή η συμφωνία θα μπορούσε να επεκτείνει τις συζητήσεις τους στο θέμα της αντιπυραυλικής άμυνας. Ο Ρώσος πρόεδρος είπε ότι «το αποτέλεσμα είναι καλό», τονίζοντας, ωστόσο, ότι η συμφωνία θα είναι βιώσιμη μόνο εάν δεν υπάρξει αύξηση στα αντι-πυραυλικά συστήματα.

Στην ουσία με αυτή τη συνθήκη οι αμερικανο-ρωσικές σχέσεις μπαίνουν σε μια νέα φάση, απομακρύνοντας το ενδεχόμενο της επιδείνωσης των μεταξύ τους σχέσεων, κάτι που δεν απέρριπταν ως ενδεχόμενο αναλυτές. Πλέον οι δύο χώρες συνεργάζονται από κοινού για να επιβάλουν αυστηρές κυρώσεις στο Ιράν.

Η εν λόγω συμφωνία αντικαθιστά τη συνθήκη START που εξέπνευσε τον περασμένο Δεκέμβριο και δίνει στις δύο πυρηνικές υπερδυνάμεις προθεσμία επτά ετών για να μειώσουν σε περίπου 1.500 τις πυρηνικές τους κεφαλές και κατά το ήμισυ τον στόλο των στρατηγικών βομβαρδιστικών και των πυραύλων εδάφους και θαλάσσης. Το σημαντικό στοιχείο, όμως, που ακολουθεί πίσω από τη συμφωνία START είναι το γεγονός ότι παρά τη μεγάλη μείωση της πυρηνικής τους δύναμης σχεδόν κατά το 1/3 και οι δύο χώρες θα συνεχίσουν να έχουν τη δυνατότητα αξιοποίησης οπλοστασίου ικανού να καταστρέψει η μία την άλλη.

Η σημασία της συμφωνίας

Η νέα Συνθήκη START προβλέπει τη μείωση κατά περίπου 30% του αριθμού των ενεργών πυρηνικών όπλων Ρωσίας και ΗΠΑ. Αυτό σημαίνει πως κάθε πλευρά θα πρέπει να περιορίσει στις 1.550 τις πυρηνικές κεφαλές, αριθμό πολύ μικρότερο από ό,τι προέβλεπε η προηγούμενη συνθήκη (1.700 κεφαλές μέχρι το 2012), η οποία είχε υπογραφεί το 1991 και η ισχύς της εξέπνευσε στα τέλη του 2009.

Η ιστορική συμφωνία δεσμεύει τις δύο χώρες να μειώσουν τις πυρηνικές τους κεφαλές κατά 74% από το όριο που έθετε η πρώτη συνθήκη START (Strategic Arms Reduction Treaty) του 1991 και 30% λιγότερο από το όριο της συνθήκης της Μόσχας το 2002 (Συνθήκη SORT). Επίσης, περιορίζει στους 700 τους πυραύλους που μπορούν να φέρουν πυρηνικές κεφαλές, ενώ τα συστήματα εκτόξευσης (υποβρύχια, αεροσκάφη και ράμπες) μειώνονται στο μισό, σε περίπου 800.

Οι δυο μεγαλύτερες πυρηνικές δυνάμεις του κόσμου με τη μείωση αυτή του πυρηνικού τους οπλοστασίου έστειλαν το μήνυμα της ανάγκης περιορισμού των πυρηνικών όπλων, θέλοντας να καταστήσουν σαφή την προσπάθεια τους για ουσιαστικές κινήσεις στον τομέα της ασφάλειας και ειρήνης.

Η Ρωσία μετά τη START

Η συγκεκριμένη συμφωνία είναι η δεύτερη σημαντική πρωτοβουλία μετά την υιοθέτηση το 2009 της ιστορικής απόφασης 1887 του Συμβουλίου Ασφαλείας για τον περιορισμό της διάδοσης των πυρηνικών όπλων.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η συμφωνία 1887 υπεγράφη τον προηγούμενο Σεπτέμβριο μετά από συνάντηση που έγινε σε επίπεδο αρχηγών κρατών που συμμετέχουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας (η πέμπτη που έγινε σε τέτοιο επίπεδο από σύσταση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών το 1946) και μεταξύ άλλων καλούσε τις χώρες που έχουν υπογράψει τη Συνθήκη για τη Μη Διάδοση των Πυρηνικών Οπλών (NPT) να σεβαστούν τις υποχρεώσεις τους και τις άλλες να την υπογράψουν το ταχύτερο δυνατόν ως κράτη που

δεν έχουν στη διάθεσή τους πυρηνικά όπλα. Παράλληλα, προέβλεπε τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθούμε και σε κάποιες προηγούμενες συμβάσεις τις οποίες υπέγραψε η Ρωσία είτε ως Ρωσική Ομοσπονδία είτε ως Σοβιετική Ένωση και οι οποίες συνέβαλλαν καθοριστικά στα βήματα προσέγγισης που επιδιώκει η διεθνής κοινότητα σχετικά με τη μείωση των πυρηνικών όπλων. Μάλιστα, οι συμφωνίες αυτές στο σύνολο τους αφορούν στις σχέσεις μεταξύ της Ρωσίας και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Το πρώτο και ουσιαστικό βήμα προσέγγισης ήταν οι συμφωνίες SALT I και SALT II (Strategic Arms Limitation Talks) που υπεγράφησαν τον Οκτώβριο του 1972 και τον Ιούνιο του 1979 αντίστοιχα. Η συμφωνία SALT I, που υπέγραψαν οι ηγέτες των δύο χωρών Leonid Brezhnev και Richard Nixon, προέβλεπε τον περιορισμό σε 200 των αμυντικών πυρηνικών πυραύλων για κάθε πλευρά και τον περιορισμό των επιθετικών πυραύλων των δυο χωρών. Η SALT II, την οποία υπέγραψαν οι Leonid Brezhnev και Jimmy Carter, ήρθε σαν συνέχεια της πρώτης συμφωνίας. Με βάση τη συμφωνία αυτή, περιορίζονται τα όπλα μαζικής καταστροφής των δύο τότε υπερδυνάμεων και κυρίως περιορίσε σε 2.250 για κάθε πλευρά τα οχήματα μεταφοράς στρατηγικών πυρηνικών όπλων που μπορούν να χτυπήσουν στόχους και κυρίως τους βαλλιστικούς διηπειρωτικούς πυραύλους (ICBM- Intercontinental Ballistic Missile).

Ακολούθησαν και άλλες συμφωνίες μικρότερης εμβέλειας μεταξύ των δύο χωρών από τότε ενώ είχε προηγηθεί η NPT (Nuclear Non-Proliferation Treaty) το 1968 που είχε συνυπογραφεί και από τη Μεγάλη Βρετανία, την Κίνα και την Γαλλία ως πυρηνικές δυνάμεις και αναφερόταν και οι χώρες που δεν είχαν πυρηνικά όπλα. Αυτές οι χώρες είχαν την υποχρέωση να μην αποκτήσουν πυρηνικά και όλες μαζί να εμποδίσουν τη διάδοσή τους.

Η πρώτη συμφωνία START υπεγράφη το 1991, η δεύτερη το 1993 και η τρίτη συμφωνήθηκε σε διαπραγματεύσεις μεταξύ των προέδρων Bill Clinton και Boris Yeltsin το 1997 αλλά δεν υπεγράφη. Το 2002 είχε υπογραφεί στη Μόσχα η συνθήκη SORT

(Strategic Offensive Reductions Treaty) για τη μείωση των στρατηγικών επιθετικών όπλων.

Η νέα συνθήκη (new START) που πρόσφατα υπεγράφη έχει ιδιαίτερη σημασία για το πυρηνικό οπλοστάσιο της Ρωσίας. Η χώρα πλέον έχει στη διάθεση της 620 οχήματα μεταφοράς στρατηγικών όπλων. Αναλυτικότερα, η στρατιωτική της δύναμη ανέρχεται σε 383 διηπειρωτικούς βαλλιστικούς πυραύλους (ICBM), 160 βαλλιστικούς πυραύλους που εκτοξεύονται από υποβρύχια (SLBM) και 77 βομβαρδιστικά αεροπλάνα. Σε ό,τι έχει σχέση με τις πυρηνικές κεφαλές, αυτές ανέρχονται σε 2.787 (1355 ICBM, 576 SLBM και 852 για τα βομβαρδιστικά αεροπλάνα) ενώ το σύνολο των αποθεμάτων ανέρχεται σε 12.000. Η πυρηνική τριάδα της Ρωσίας αποτελείται από επίγειες βάσεις εκτόξευσης πυραύλων, πυρηνικά υποβρύχια εξοπλισμένα με βαλλιστικούς πυραύλους και στρατηγικά βομβαρδιστικά που μεταφέρουν πυρηνικές βόμβες ή αυτοκατευθυνόμενους πυραύλους με δυνατότητα μεταφοράς πυρηνικών κεφαλών ώστε να βελτιώσουν την επιχειρησιακή της ικανότητα. Για λόγους ισορροπίας των συσχετισμών αξίζει να αναφερθεί ότι η δύναμη των ΗΠΑ ανέρχεται σε 851 οχήματα μεταφοράς στρατηγικών όπλων και 2.202 πυρηνικές κεφαλές.

Σε σχέση με τα δεδομένα του 1990 το στρατηγικό πυρηνικό οπλοστάσιο της Ρωσίας είναι αρκετά αποδυναμωμένο. Παράλληλα, ετησίως είναι υποχρεωμένη να δέχεται 4.500 πτήσεις πάνω από τον εναέριο χώρο της για μεταφορά αμερικανικών στρατευμάτων προς το Αφγανιστάν.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό σημείο είναι οι δηλώσεις που ακολούθησαν της υπογραφής της συμφωνίας. Η σημαντικότερη αυτών ήταν του Ρώσου υπουργού Εξωτερικών, Sergei Lavrov, ο οποίος προειδοποίησε ότι η Μόσχα διατηρεί το δικαίωμα εξόδου από τη συνθήκη START «εάν η ποσοτική και ποιοτική ανάπτυξη της αντιπυραυλικής άμυνας των ΗΠΑ αρχίσει να βαρύνει επί της αποτελεσματικότητας των στρατηγικών πυρηνικών δυνάμεών της». Με τη δήλωση του αυτή έστειλε το σαφές μήνυμα της ρωσικής πλευράς ότι η Μόσχα επιφυλάσσεται να αποχωρήσει από τη συμφωνία εάν εκτιμήσει ότι οι επόμενες κινήσεις των ΗΠΑ με την πιθανή προώθηση της αντιπυραυλικής ασπίδας στην ευρύτερη «γειτονιά» της διαταράσσει τις στρατηγικές ισορροπίες. Είναι γνωστή,

άλλωστε, η μόνιμη αντιπαράθεση για την επίδραση και τη διασύνδεση μεταξύ επιθετικών στρατηγικών όπλων και αμυντικού σχεδιασμού.

Αυτό απλά σημαίνει ότι η Ρωσία δεν είναι διατεθειμένη να κεφαλαιοποιήσει τα οφέλη από τη συμφωνία αυτή που θα αποκομίσει κυρίως στο επίπεδο της εικόνας της χώρας στον υπόλοιπο κόσμο, αν δεν είναι σίγουρη ότι έχουν ικανοποιηθεί τα αιτήματα της για την παρουσία αμερικανικών δυνάμεων στην περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης. Μεταξύ των κινδύνων που αντιμετωπίζει η Ρωσία, στο δόγμα εκφράζεται ανησυχία και για την πιθανή ανάπτυξη ενός «στρατηγικού αντιπυραυλικού συστήματος» και την ανάπτυξη «συμβατικών στρατηγικών όπλων υψηλής ακρίβειας». Παράλληλα, θέλει να εξασφαλίσει από τις ΗΠΑ ότι τα νέα συμβατικά στρατηγικά όπλα θα υπόκεινται στους ίδιους περιορισμούς όπως και τα πυρηνικά όπλα. Το αποτέλεσμα αυτών είναι ότι η καχυποψία και η δυσπιστία θα συνεχίζουν να παραμένουν αστάθμητοι παράγοντες στις σχέσεις των δύο χωρών και κυρίως στο πως βλέπει η μία τις κινήσεις της άλλης σε διεθνές επίπεδο.

Τα παραπάνω εντάσσονται σε ένα είδος «νέου πυρηνικού δόγματος» για τη Ρωσία και στο πως η ίδια θα κινείται στον άξονα αυτό με βάση τις συνθήκες που διαμορφώνονται. Το θέμα της χρήσης της πυρηνικής δύναμής της θα διαμορφώνεται στη βάση της περιστασης και της διάθεσης των πυρηνικών όπλων σε περίπτωση επίθεσης. Η μεγάλη αλλαγή από το πυρηνικό δόγμα που είχε υιοθετηθεί τον Απρίλιο 2000 είναι ότι πλέον δεν προβλέπονται μόνο τα αντίποινα αλλά πλέον μελετάται η λογική του προληπτικού χτυπήματος.

Το νέο ρωσικό αμυντικό δόγμα σαφώς αναγνωρίζει «το NATO ως απειλή για τη ρωσική ασφάλεια». Το επίσημο έγγραφο καταγγέλλει, επίσης, την προσέγγιση στα ρωσικά σύνορα «στρατιωτικών υποδομών χωρών-μελών του NATO, κυρίως μέσω της διεύρυνσης της Συμμαχίας». Άλλωστε, η Μόσχα καταγγέλλει και προσπαθεί να αποτρέψει χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ (Γεωργία, Ουκρανία) από το να ενταχθούν στους κόλπους της Ατλαντικής Συμμαχίας.

Η νέα στρατηγική της Ρωσίας σε θέματα εξωτερικής πολιτικής

Με το πέρας του ψυχρού πολέμου, η Ρωσία πέρασε μία ιδιαίτερος δύσκολη περίοδο, κατά τη διάρκεια της οποίας έπρεπε να βρει το αντίδοτο στην πλήρη πολιτική, οικονομική και στρατιωτική της κατάρρευση. Η σειρά των καταρρεύσεων υπήρξε ακριβώς αυτή: πρώτα ήρθε η πολιτική και ακολούθησαν οι άλλες δύο. Η πολιτική, λοιπόν, πορεία της Ρωσίας στα χρόνια αυτά προσωποποιήθηκε στους δύο πρώτους προέδρους της, τους Boris Yeltsin και Vladimir Putin. Όσο και αν ακούγεται απόλυτο, ο πρώτος ταυτίστηκε με την κατάρρευση και ο δεύτερος με την άνοδο, άνοδος η οποία πραγματοποιήθηκε με μία επιθετική δυναμική σε ορισμένους τομείς, ο σημαντικότερος, ίσως, εκ των οποίων ήταν η εξωτερική πολιτική και ο τομέας της ασφάλειας.

Το νέο δόγμα, που αρχίζει να κυριαρχεί, πρώτα με τον Putin και τώρα με τον ίδιο στη θέση του πρωθυπουργού και τον Medvedev σε αυτήν του προέδρου είναι το εξής: Αντιμετώπιση της πραγματικότητας με ρεαλιστικές αντιλήψεις και χωρίς ιδεοληψίες. Ισχυρή οικονομία, ευέλικτος και νέας τεχνολογίας αμυντικός εξοπλισμός, συνεχής και ενίοτε θορυβώδης προβολή των ρωσικών θέσεων σε όλα τα διεθνή πολιτικά και οικονομικά fora, καθώς, επίσης, και ιδιαίτερη προσοχή σε θέματα ενέργειας και στην ευρύτερη περιοχή της Ευρασίας είναι οι πυλώνες του νέου οικοδομήματος.

Έναντι των Η.Π.Α, επικρατεί η λογική του επαναπροσδιορισμού των διμερών σχέσεων στη βάση της λείανσης της λογικής ότι οι Η.Π.Α προσπαθούν να περικυκλώσουν τη Ρωσία και να της μειώσουν τον γεωστρατηγικό χώρο μέσα στον οποίο εκ φύσεως και εκ θέσεως κινείται. Χωρίς, φυσικά, παιδική αφέλεια η Ρωσία θα διεκδικήσει από τις Η.Π.Α την ένταξη της στον Π.Ο.Ε, θα επιβάλλει την μη ανάμιξη στα εσωτερικά της όπως π.χ στην Τσετσενία, εκμεταλλευόμενη τα πολεμικά μέτωπα του άλλοτε υπέρτατου εχθρού και γνωρίζοντας πολύ καλά ότι οι Η.Π.Α τη χρειάζονται σε σειρά θεμάτων όπως αυτό του Ιράν ή γιατί όχι και στην προσπάθεια της υπερατλαντικής υπερδύναμης για έλεγχο της ραγδαίας ανόδου της Κίνας. Ένα από παράδειγμα του επαναπροσδιορισμού των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών είναι η συνθήκη START που υπογράφηκε από τους

Πρόεδρους Obama και Medvedev. Η συνθήκη, βέβαια, περισσότερο εντυπώσεις δημιουργεί παρά ουσία, καθώς ακόμη και οι 1600 πυρηνικές κεφαλές που θα εξακολουθήσουν να έχουν η κάθε χώρα είναι δύναμη ισχυρή να καταστρέψει όχι μία, αλλά πολλές φορές τον πλανήτη.

Στους διεθνείς οργανισμούς η Ρωσία θα κινηθεί με τη στρατηγική της ανάλυσης των διεθνών προβλημάτων και της εκφοράς προτάσεων για την επίλυση τους, αφήνοντας έξω τον ξύλινο λόγο των σοβιετικών χρόνων και εμβαθύνοντας τις σχέσεις με τις υπόλοιπες χώρες που απαρτίζουν την ομάδα BRIC. Ίσως, η Ρωσία να θελήσει μέσα στην επόμενη δεκαετία να ανέλθει στο βάθρο της ηθικής υπερδύναμης, με την έννοια των πρωτοβουλιών σε διεθνή θέματα, όπως το μεσανατολικό και το Ιράν, στα οποία θα προτάσει το θέμα της αναζήτησης δίκαιων λύσεων, επιδιώκοντας την αντιπαραβολή τέτοιων θέσεων με αντίστοιχες των Η.Π.Α που, δικαίως ή αδικώς, στα μάτια πολλών λαών δεν χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερη δικαιοσύνη. Φυσικά, κάτι τέτοιο, προφανώς, δεν θα έχει κινητήριο δύναμη τον αλτρουισμό, αλλά τη δυνατότητα επέκτασης των διμερών σχέσεων στους τομείς που ενδιαφέρουν τη Ρωσία, δηλαδή ενέργεια, εξοπλισμοί, εμπόριο.

Όσον αφορά στην Ε.Ε, έχοντας επιτύχει προφανή προσεταιρισμό της γερμανικής ηγεσίας (άλλωστε η Γερμανία εκ της γεωγραφικής θέσεως της θα ήταν δύσκολο να μην λαμβάνει υπ' όψιν τα «θέλω» της Ρωσίας) θα επιδιώξει την ανάπτυξη των σχέσεων με όλες τις χώρες που την απαρτίζουν, ποντάροντας στον εξευμενισμό των παθών του παρελθόντος, ιδιαίτερα, στις πρώην χώρες του συμφώνου της Βαρσοβίας που δείχνουν να επαναπροσανατολίζουν προς Ρωσία την εξωτερική πολιτική τους, ιδιαίτερα μετά το φιάσκο του Saakashvili, που σε μεγάλο βαθμό απογύμνωσε τις στρατηγικές πλήρους ταύτισης των χωρών αυτών με τις Η.Π.Α.

Η Ρωσία θα βασιστεί στην οικονομική ανάπτυξη, στην επέκταση των ενεργειακών δεσμών με όλες τις περιφερειακές, κυρίως, προς αυτήν χώρες και στην πολιτιστική και δημογραφική άνοδο του ρωσικού πληθυσμού για να επιτύχει τους στρατηγικούς στόχους της εξωτερικής πολιτικής της. Συν τις απαραίτητες επιδείξεις ισχύος προς εχθρούς και

φίλους.

Ενίσχυση και περιορισμός των πυρηνικών εξοπλισμών

Ο ανταγωνισμός όσον αφορά στους στρατιωτικούς εξοπλισμούς, πόσο μάλλον τα πυρηνικά όπλα, μια ιδιαίτερα ανερχόμενη αποτρεπτική δύναμη των ημερών μας, εντείνεται όλο και περισσότερο. Τα κράτη επιδιώκουν με κάθε τρόπο να προμηθευτούν πυρηνικά όπλα με στόχο να ενισχύσουν την παρουσία τους στο διεθνές σκηνικό, να εμπνεύσουν σεβασμό και δύναμη επιβολής. Το γεγονός αυτό πολλές φορές έρχεται σε αντίθεση με την πρόθεση κρατών να προχωρήσουν σε συμφωνίες και συμβιβασμούς με στόχο τον περιορισμό των εξοπλισμών σε πυρηνικά όπλα. Τι αποτελεί λοιπόν προτεραιότητα για τα κράτη, η διατήρηση ενός δυνατού χαρτιού που είναι η κατοχή πυρηνικών ή η επίτευξη μετριασμού του κινδύνου από την κατοχή υπερβολικών πυρηνικών;

Ας περάσουμε στην περίπτωση της Ρωσίας, μιας μεγάλης δύναμης που στηρίζει τη στρατιωτική ισχύ της στην κατοχή πυρηνικών όπλων. Η ίδια χώρα πολλές φορές έχει εκφράσει έντονα την αντίθεση της στον εμπλουτισμό άλλων χωρών με κοιτάσματα ουρανίου, επικαλούμενη το επιχείρημα ότι έτσι αυξάνεται ο κίνδυνος πυρηνικής απειλής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ένσταση που προέβαλε στον περαιτέρω εμπλουτισμό του Ιράν με ουράνιο.

Ένα γεγονός της επικαιρότητας που φανερώνει την επιθυμία της Ρωσίας να εξοπλίζεται με πυρηνικές τεχνολογίες είναι η δήλωση ενός Ρώσου αξιωματικού του ναυτικού, ο οποίος δήλωσε ότι η Ρωσία πρέπει οπωσδήποτε να εξοπλιστεί με τουλάχιστον 50 πυρηνικά υποβρύχια. Ο ρωσικός στόλος διαθέτει 60 πολυλειτουργικά, στρατηγικά και ντιζελοκίνητα υποβρύχια, τα οποία βρίσκονται σε ετοιμότητα μάχης. Ο υποναύαρχος του ρωσικού ναυτικού, Oleg Burtsev, δήλωσε ότι το ρωσικό ναυτικό δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να πέσει σε λιγότερο από 40 με 50 πυρηνικά υποβρύχια. Είναι εμφανής η επιθυμία ανταγωνισμού από τη δήλωσή του ότι οι Γαλλία, Βρετανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες διαθέτουν τουλάχιστον 9 πυρηνικά υποβρύχια σε ετοιμότητα για μάχη, τα οποία βρίσκονται συνεχώς στη θάλασσα. Η Ρωσία, λοιπόν, επιθυμεί να ενισχύσει τον

στόλο της με στόχο να έχει και η ίδια συνεχή παρουσία σε ετοιμότητα μάχης στη θάλασσα με τα συγκεκριμένα υποβρύχια. Οι Ρώσοι πρέπει για να καταφέρουν να έχουν ανταγωνιστική παρουσία και να εξισορροπήσουν την μέχρι τώρα υπεροχή των Βρετανών, Γάλλων, Αμερικανών να έχουν σε ετοιμότητα τουλάχιστον 2 με 3 υποβρύχια εξοπλισμένα με πυρηνικά όπλα, με συνεχή παρουσία στη θάλασσα. Μόνο έτσι θα αποδείξουν έμπρακτα ότι είναι σε θέση να ανταποδώσουν επιτυχώς οποιαδήποτε επίθεση. Βλέπουμε, λοιπόν, στο συγκεκριμένο παράδειγμα ότι η κούρσα εξοπλισμών μεταξύ των κρατών-διαμορφωτών του διεθνούς status συνεχίζεται και θα συνεχίζεται όσο διακυβεύονται ανταγωνιστικά συμφέροντα. Η Ρωσία, άλλωστε, έχει να αντιμετωπίσει και τον ανταγωνισμό με την Κίνα, η οποία κατασκευάζει κατά μέσο όρο δύο με τρία υποβρύχια τον χρόνο.

Από την άλλη πλευρά, στα πλαίσια επιθυμίας για περιορισμό των πυρηνικών εξοπλισμών, ο Ρώσος πρωθυπουργός Putin σε συνομιλίες με την Αμερικανίδα υπουργό Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Hillary Clinton, αποφάσισαν να υπογράψουν μια νέα συμφωνία, η οποία θα ανανεώνει τη Συμφωνία για Περιορισμό των Στρατηγικών Όπλων του 1991. Ο Putin δήλωσε ότι ίσως τον Απρίλιο ο πρόεδρος της χώρας Medvedev και ο πρόεδρος των ΗΠΑ Obama θα μπορούσαν να ανανεώσουν τους όρους αυτής της Συμφωνίας και να προκύψει μια νέα. Επίσης, ο Ρώσος πρωθυπουργός τόνισε ότι το τελευταίο διάστημα οι σχέσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας έχουν αναζωπυρωθεί και προβλέπεται καλή συνέχεια της μεταξύ τους επικοινωνίας με την προϋπόθεση ότι θα προηγηθούν ριζικές αλλαγές και εκσυγχρονισμός των μεταξύ τους σχέσεων. Επιπρόσθετα, ο Putin αφήνει αιχμές για πιθανή υποστήριξη και έγκριση των αμερικανικών επιχειρήσεων στο Ιράν παρ' όλη την ατμόσφαιρα καχυποψίας.

Επομένως, παρατηρούμε ότι στις διεθνείς σχέσεις πολλές φορές επιδιώκονται πολλοί αντιτιθέμενοι στόχοι (από τη μια αμοιβαίος περιορισμός κατοχής πυρηνικών όπλων και από την άλλη ενίσχυση πυρηνικού οπλοστασίου) και τις περισσότερες φορές πραγματοποιούνται και οι δύο. Τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα αναγκάζουν τους ηγέτες των κρατών σε εναλλαγές συμπεριφορών ανάλογα με το ποιον έχουν μπροστά τους, ποια είναι τα μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα οφέλη και ποια κίνηση θα τους οδηγήσει στην καλύτερη θέση τη δεδομένη χρονική περίοδο. Μια ενίσχυση του ρωσικού

στόλου με πυρηνικά θα ενίσχυε και θα αναβάθμιζε την αίγλη και την αξιοπιστία του βραχυπρόθεσμα, καθώς τα δεδομένα στις στρατιωτικές τεχνολογίες μεταβάλλονται με γρήγορους ρυθμούς. Η σύναψη συνθήκης περιορισμού των πυρηνικών όπλων με τις ΗΠΑ θα εξασφάλιζε στη Ρωσία ίσως πιο μακροπρόθεσμα μια σημαντική συνεργασία, ένα ομαλό κλίμα και την άμβλυνση απειλής από έναν ιδιαίτερα ισχυρό αντίπαλο. Άλλωστε, στις διεθνείς σχέσεις όλοι είναι φίλοι και ταυτόχρονα εχθροί ανάλογα με τις περιστάσεις.

Το φαινόμενο των «μαύρων χηρών»

Πριν μερικές εβδομάδες το μετρό της Μόσχας συνταράχθηκε από την ανατίναξη δύο βομβιστών αυτοκτονίας που κόστισαν τη ζωή σε δεκάδες αθώους πολίτες. Λαμβάνοντας έναυσμα από το τραγικό αυτό γεγονός, το παρόν άρθρο θα προσπαθήσει να επεξηγήσει το φαινόμενο των λεγόμενων «μαύρων χηρών» που αποτελούν πλέον ένα μόνιμο «πονοκέφαλο» για τις ρωσικές αρχές. Θα ξεκινήσουμε με ένα σκιαγράφημα του προφίλ των Τσετσένων γυναικών που καταλήγουν να γίνουν βομβιστές αυτοκτονίας. Θα συνεχίσουμε με τους λόγους και τα αίτια που τις οδηγούν σε αυτή τους την πράξη. Ακολούθως, θα αναλυθούν τα τακτικά πλεονεκτήματα της χρήσης βομβιστριών αυτοκτονίας και ειδικότερα στη σύγκρουση Ρωσίας-Τσετσενίας, ενώ το τελευταίο κομμάτι του άρθρου είναι αφιερωμένο στους πιθανούς τρόπους αντιμετώπισης του φαινομένου από τις ρωσικές αρχές.

Το προφίλ της «μαύρης χήρας» δεν είναι ιδιαίτερα εύκολο να σκιαγραφηθεί, καθώς πέρα από κάποια κοινά χαρακτηριστικά οι Τσετσένες βομβίστριες αυτοκτονίας δείχνουν να μην ταιριάζουν απόλυτα σε έναν συγκεκριμένο τύπο ατόμου. Συνήθως είναι μεταξύ των ηλικιών 15 και 20, παρ' όλα αυτά έχουν καταγραφεί και περιπτώσεις γυναικών μεγαλύτερης ηλικίας. Τα κίνητρα τους, τα οποία θα αναλυθούν εκτενώς παρακάτω, διαφέρουν αλλά κοινός παρανομαστής δείχνει να είναι μια απώλεια στην οικογένεια τους λόγω της σύγκρουσης μεταξύ Τσετσένων αυτονομιστών και ρωσικών δυνάμεων στον Καύκασο. Στις περισσότερες περιπτώσεις το έναυσμα για το πέρασμα στο μονοπάτι του

βομβιστή αυτοκτονίας αποτελεί ο θάνατος του συζύγου, τον οποίο και επιθυμούν να εκδικηθούν. Η οικονομική τους κατάσταση δείχνει, επίσης, να διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση λόγω, όμως, της αυστηρά ισλαμικής δομής της τσετσενικής κοινωνίας η απώλεια του συζύγου για μια νεαρή γυναίκα την οδηγεί μαθηματικά σε ένα καθεστώς οικονομικής ανέχειας.

Τι οδηγεί μια νέα γυναίκα από τον Καύκασο να μετατραπεί σε βομβίστρια αυτοκτονίας με επιθυμία να σκοτώσει όσο περισσότερους Ρώσους μπορεί; Οι απόψεις δίστανται και η διαμάχη σχετικά με τα κίνητρα είναι ιδιαίτερα πολιτικοποιημένη. Η επίσημη άποψη της ρωσικής κυβέρνησης είναι πως στην πραγματικότητα οι γυναίκες αυτές είτε είναι θύματα εκβιασμού και πλύσης εγκεφάλου από ισλαμικές τρομοκρατικές ομάδες, είτε οι ίδιες λόγω του θρησκευτικού φανατισμού τους καταλήγουν να γίνουν βομβίστριες αυτοκτονίας. Η θέση αυτή προβάλλεται από Ρώσους αξιωματούχους, οι οποίοι τονίζουν ιδιαίτερα τη θρησκευτική χροιά τέτοιων τρομοκρατικών επιθέσεων με απώτερο σκοπό να αποκομίσουν συμπάθεια από χώρες της Δύσης. Ο συλλογισμός είναι απλός, και στηρίζεται σε μια δοκιμασμένη «συνταγή»: η Ρωσία κινδυνεύει από την ισλαμική φονταμενταλιστική τρομοκρατία. Οι ισλαμιστές τρομοκράτες έχουν κυρίως θρησκευτικά κίνητρα και άρα δεν είναι δυνατόν να υπάρξει και κάποια διαπραγμάτευση μαζί τους. Η Δύση, λοιπόν, σύμφωνα με αυτό το συλλογισμό, θα πρέπει να στηρίζει τη Ρωσία και να μην της ασκεί κριτική για τις τακτικές που επιλέγει στην αντιμετώπιση των τρομοκρατών. Αυτή η παρουσίαση των «μαύρων χιρών» ως φανατικών ισλαμιστριών μπορεί μιν να έχει χαρακτηριστικά πολιτικής εκμετάλλευσης από τη ρωσική κυβέρνηση, αλλά η βαρύτητα της θρησκευτικής διάστασης των επιθέσεων αυτοκτονίας στη Ρωσία δε θα πρέπει να απορριφθεί τελείως ως απλή προπαγάνδα.

Το 2003 μια 20χρονη «μαύρη χήρα», η Zarema Muzhikhoyeva, προσπάθησε να ανατιναχτεί στο κέντρο της Μόσχας. Παρά τις αλλεπάλληλες προσπάθειες της να ενεργοποιήσει τα εκρηκτικά, απέτυχε και τελικά συνελήφθη. Οι πληροφορίες που έχει δώσει μέχρι τώρα στις ρωσικές αρχές υποστηρίζουν το σενάριο των θρησκευτικών κινήτρων αλλά και αποκαλύπτουν και στοιχεία για ένα οργανωμένο μηχανισμό στρατολόγησης στην περιοχή του Καυκάσου που προετοιμάζει «μαύρες χήρες»

για επιθέσεις αυτοκτονίας. Σύμφωνα με τη μαρτυρία της, μετά το θάνατο του συζύγου της πέρασε στη κηδεμονία της οικογένειάς του υπό την οποία έζησε σε καθεστώς δουλείας. Η προσπάθειά της να ξεφύγει δραπετεύοντας από τη χώρα δεν καρποφόρησε και ως εξιλέωση για την πράξη της αυτή της προτάθηκε μια αποστολή αυτοκτονίας. Μόνο πεθαίνοντας για τη πίστη θα μπορούσε να ξεπλύνει τη ντροπή της, αλλά και να ανοίξουν για αυτή οι πύλες του παραδείσου. Εδώ αξίζει να αναφερθεί πως αν και η ισλαμική θρησκεία δίνει μια αρκετά ξεκάθαρη εικόνα για το πως θα είναι η ζωή των ανδρών που θα αποδειχθούν άξιοι να μπουν στον παράδεισο, οι αντίστοιχες αναφορές για τις γυναίκες είναι σαφώς λιγότερες και σε μεγάλο βαθμό διαφορούμενες. Οι πληροφορίες που υπάρχουν, λοιπόν, για το πώς δελεάζονται οι υποψήφιας βομβίστριες αυτοκτονίας ποικίλουν. Είτε τους υπόσχονται πως θα ζήσουν αιώνια με τον σύζυγό τους, είτε πως θα είναι οι «βασίλισσες των παρθενών». Αναφορές, επίσης, υπάρχουν για νεαρές γυναίκες από οικογένειες που έχουν ασπαστεί τον Ουχαμπιτισμό και οι οποίες πείστηκαν από τα συγγενικά τους πρόσωπα να γίνουν βομβίστριες αυτοκτονίας, είτε γαλουχήθηκαν από μικρή ηλικία για αυτό το σκοπό.

Η θεωρία, βέβαια, που θέλει τη θρησκεία ως αποκλειστικό κίνητρο για τις βομβίστριες αυτοκτονίας δεν υποστηρίζεται επαρκώς από τη πλειοψηφία των διαθέσιμων περιπτώσεων. Ο Ουχαμπιτισμός είναι εισαγόμενη παράδοση στον Καύκασο και, παρά την υποστήριξη του από τη Σαουδική Αραβία, δεν είναι ιδιαίτερα αποδεκτός από τους Τσετσένους. Οι δε βομβιστές αυτοκτονίας που έχουν ασπαστεί τον Ουχαμπιτισμό δεν είναι παρά μικρό ποσοστό του συνόλου των Τσετσένιων που επέλεξαν να εκδικηθούν τους Ρώσους με αυτό το τρόπο.

Μεγάλη μερίδα ερευνητών και ανθρωπιστικών οργανώσεων εντός και εκτός ρωσικής επικράτειας υποστηρίζουν πως τα όποια θρησκευτικά κίνητρα για τις επιθέσεις αυτοκτονίας από «μαύρες χήρες» είναι δευτερεύοντα. Από την πλευρά τους, δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην επικρατούσα κατάσταση στην Τσετσενία και ρίχνουν το βάρος στις πολιτικές της Ρωσίας στην περιοχή. Αδιαμφισβήτητα, εάν οι γυναίκες αυτές που κατέληξαν να γίνουν ανθρώπινες βόμβες δεν είχαν χάσει τους συζύγους τους και δεν είχαν ζήσει την καταστροφή του πολέμου, θα είχαν μια τελείως διαφορετική μοίρα. Για

τις ισλαμικές κοινωνίες του Καυκάσου, η θέση της γυναίκας οριοθετείται αυστηρά δίπλα στον άντρα της και έχει ως σκοπό τη φροντίδα των παιδιών. Αν ο σύζυγος σκοτωθεί, τότε η επιβίωση αυτής και των παιδιών της αφήνεται στην καλή προαίρεση της οικογένειας του νεκρού συζύγου, η οποία συχνά ενδέχεται να μετράει και άλλα θύματα από τον πόλεμο. Η απόγνωση, η διαρκής επαφή με τη σκληρή πραγματικότητα του πολέμου και οι εκτεταμένες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην περιοχή από τα ρωσικά στρατεύματα οδηγούν στην αποθηριοποίηση και στην αναζήτηση της εκδίκησης από την πλευρά αυτών των γυναικών. Η εκδίκηση, λοιπόν, αποτελεί ένα κύριο συστατικό της απόφασής τους να γίνουν βομβίστριες αυτοκτονίας.

Αναφερθήκαμε πριν στον οργανωμένο μηχανισμό στρατολόγησης των γυναικών βομβιστριών αυτοκτονίας. Οι αναφορές που υπάρχουν καταδεικνύουν πως ένα ολόκληρο δίκτυο Τσετσένων αυτονομιστών δρα με σκοπό τη δημιουργία «μαύρων χηρών». Το οπλοστάσιο του δικτύου κινείται από το οικονομικό δέλεαρ μέχρι την πλύση εγκεφάλου και τον βίαιο εξαναγκασμό. Το δίκτυο φαίνεται να έχει ιδιαίτερη οικονομική άνεση, καθώς υπόσχεται γενναιόδωρες ανταμοιβές στις οικογένειες των γυναικών που θα γίνουν βομβίστριες αυτοκτονίας, συχνά δε αγοράζει και νέες γυναίκες από τις οικογένειές τους που αδυνατούν να τις συντηρήσουν λόγω οικονομικής ανέχειας. Οι γυναίκες που είτε ηθελημένα, είτε άθελα τους πέφτουν στα δίχτυα των ανταρτών υποβάλλονται σε ένα πρόγραμμα πλύσης εγκεφάλου, το οποίο περιέχει θρησκευτική κατήχηση και «τακτικές-σοκ» με διαρκή έκθεση στις βαρβαρότητες που έχουν διαπράξει τα ρωσικά στρατεύματα εις βάρος των Τσετσένων. Αρκετές γυναίκες δε έχουν περιγράψει πως βιάστηκαν κατ' επανάληψη από τους αντάρτες κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους, ενώ η βιαιοπραγία εναντίον τους φαίνεται να αποτελεί μέρος της διαδικασίας μετατροπής τους σε απόλυτα πειθήνια όργανα της ομάδας. Έχοντας υπ' όψιν πως η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών αυτών είναι συχνά ανήλικες, χαμηλού μορφωτικού επιπέδου καθώς και από κατεστραμμένες οικογένειες, δεν είναι δύσκολο να γίνει αντιληπτό πως καταλήγουν στο να θεωρήσουν πως η μόνη διέξοδός τους είναι να ακολουθήσουν το δρόμο της επίθεσης αυτοκτονίας. Εν συντομία, λοιπόν, η γενεσιουργός αιτία των «μαύρων χηρών» δεν είναι μονοδιάστατη, αλλά αποτελεί ένα μείγμα εξαναγκασμού, επιθυμίας για εκδίκηση και απόγνωσης, όλα αυτά δικαιολογημένα από τη θρησκευτική

πίστη πως οι πύλες του παραδείσου θα ανοίξουν μόνο πληρώνοντας συγκεκριμένο φόρο αίματος. Αφού εξετάσαμε τα κίνητρα των νεαρών γυναικών που μετατρέπονται σε βομβίστριες αυτοκτονίας, μένει τώρα να αναλύσουμε τους λόγους που έχουν κάνει τους Τσετσένους αυτονομιστές να χρησιμοποιούν αυτού του είδους τις επιθέσεις στον αγώνα τους κατά της Ρωσίας.

Οι επιθέσεις αυτοκτονίας προσφέρουν μεγάλα πλεονεκτήματα σε σχέση με τις συμβατικές επιθέσεις για ποικίλους λόγους. Καταρχάς, διαφέρουν ριζικά από τις τελευταίες, διότι η επιτυχία των επιθέσεων αυτοκτονίας στηρίζεται στο θάνατο του ίδιου δράστη. Ως αποτέλεσμα το κόστος και η πολυπλοκότητα της επιχείρησης ελαχιστοποιούνται, αφού δε χρειάζεται να υπάρξει και σχέδιο διαφυγής του τρομοκράτη. Επίσης, ο θάνατος του δράστη βεβαιώνει πως δε πρόκειται να συλληφθεί και να μετατραπεί σε εν δυνάμει καταδότη των συντρόφων του. Τα διαθέσιμα στοιχεία που υπάρχουν σχετικά με τις επιθέσεις αυτοκτονίας στο Ισραήλ δείχνουν πως το συνολικό κόστος μια επίθεσης αυτοκτονίας περιορίζεται στα 150 δολάρια. Κατά μέσο όρο, όμως, η καταστροφικότητα και η φονικότητα των επιθέσεων αυτών είναι πολύ μεγαλύτερη των συμβατικών. Τα παραδείγματα επιθέσεων αυτοκτονίας σε παγκόσμιο επίπεδο καταδεικνύουν πως έχουν 4 φορές περισσότερα θύματα από τις άλλες μορφές τρομοκρατικών χτυπημάτων. Ταυτόχρονα, οι επιθέσεις αυτοκτονίας δημιουργούν πραγματικό πονοκέφαλο για τις εκάστοτε αρχές ασφαλείας, ειδικότερα δε αν μιλάμε για επιθέσεις σε «μαλακούς στόχους» με αδυναμία αυστηρής φύλαξης (πχ μετρό, εμπορικά κέντρα, αεροδρόμια). Το κόστος δημιουργίας ενός συστήματος αποτροπής επιθέσεων αυτοκτονίας σε πολυσύχναστα κέντρα είναι αστρονομικό και η αποτελεσματικότητα του αμφίβολη.

Ο ψυχολογικός αντίκτυπος των βομβιστικών επιθέσεων αυτοκτονίας είναι, επίσης, ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας στην επιλογή τους ως τρομοκρατική τακτική. Ο τρόμος και η παράλυση που προκαλούν στο κοινό είναι μεγαλύτερος των συμβατικών επιθέσεων ενώ η φύση αυτών των επιθέσεων κάνει σίγουρη την εκτενή αναφορά τους στα ΜΜΕ. Αυτό ασφαλώς είναι και ο απώτερος σκοπός κάθε τρομοκρατικής οργάνωσης, το να εκφοβίσει το κοινό, να δημιουργήσει κλίμα εκτενούς ανασφάλειας και να

παρουσιάσει την κυβέρνηση, εναντίον της οποίας στρέφεται, ως ανίκανη να προστατέψει τους πολίτες. Επιπρόσθετα, οι βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας ενισχύουν την εικόνα της τρομοκρατικής οργάνωσης προς τους αντιπάλους της, αφού μαρτυρούν πως τα μέλη της δε διστάζουν να θυσιάσουν τη ζωή τους για την επίτευξη του σκοπού τους.

Οι επιθέσεις αυτοκτονίας, όμως, έχουν έντονο αντίκτυπο και στο φιλικά προσκείμενο κοινό της τρομοκρατικής οργάνωσης και το σύνολο των ατόμων που η οργάνωση θεωρεί πως υπερασπίζεται τα δικαιώματά τους. Στη περίπτωση των «μαύρων χιρών», η κοινωνία της Τσετσενίας γίνεται αποδέκτης πολλαπλών μηνυμάτων. Κατά κύριο λόγο, είναι το κάλεσμα των ανδρών προς μια πιο ενεργή και αποφασιστική στάση αντιμετώπισης των Ρώσων. Στην ισλαμική δομή οργάνωσης της Τσετσενίας, ο άνδρας έχει μεν περισσότερα δικαιώματα από τις γυναίκες αλλά σαφέστατα και περισσότερες υποχρεώσεις. Συνεπώς, όταν μια γυναίκα προσφέρει τη ζωή της στον πόλεμο κατά της Ρωσίας, είναι ατιμωτικό για έναν άνδρα να προσφέρει κάτι λιγότερο. Επίσης, δημιουργεί μια άτυπη «λατρεία του μαρτυρίου», οι βομβιστές αυτοκτονίας παρουσιάζονται ως οι εκφραστές της πιο καθαρής μορφής αλτροισμού, καθώς οικειοθελώς στερούνται τη ζωή τους για να προσφέρουν στο σύνολο που δοκιμάζεται από τον εχθρό.

Κατά πόσο η ρωσική κυβέρνηση είναι σε θέση να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά το φαινόμενο των «μαύρων χιρών» είναι μια ερώτηση δύσκολο να απαντηθεί. Όπως προαναφέραμε, η οποιαδήποτε ενίσχυση των αμυντικών μηχανισμών από τις αρχές ασφαλείας θα επιφέρει τεράστια έξοδα και με αβέβαια αποτελέσματα. Η αυστηρή αστυνόμευση τεράστιων περιοχών όπου καθημερινά κινούνται εκατομμύρια πολίτες είναι πρακτικά αδύνατη αλλά και αν ακόμα επιτευχθεί θα ενισχύσει το κλίμα φόβου στο κοινό που επιθυμούν να καλλιεργήσουν οι τρομοκράτες. Η βραχυπρόθεσμη λύση στο πρόβλημα βρίσκεται ασφαλώς στη συλλογή πληροφοριών και την εξάρθρωση των δικτύων προετοιμασίας των επιθέσεων αυτοκτονίας πριν αυτά δράσουν.

Αρκετές φωνές, ειδικότερα από ανθρωπιστικές οργανώσεις, διατυμπανίζουν πως οι επιθέσεις αυτοκτονίας των «μαύρων χιρών» δεν είναι τίποτε άλλο πέρα από το αποτέλεσμα της πλήρους καταστρατήγησης των κανόνων πολέμου στη Τσετσενία από

τους Ρώσους. Συνεπώς, αν η ρωσική κυβέρνηση επιθυμεί να σταματήσει το φαινόμενο των «μαύρων χηρών» δεν έχει παρά να σταματήσει τις στρατιωτικές και αστυνομικές επιχειρήσεις της στην περιοχή. Όσο κι αν είναι δικαιολογημένη αυτή η άποψη, το σίγουρο είναι πως οι βαρβαρότητες δεν προέρχονται αποκλειστικά από ρωσικής πλευράς. Επίσης, είναι δύσκολο να κατανοήσει κάποιος πως είναι δυνατόν να υπάρχει η απαίτηση από τον ρωσικό στρατό να τηρεί όλους τους κανόνες του πολέμου, όταν τακτικότερα έρχεται αντιμέτωπος με τις φρικαλεότητες των Τσετσένων ανταρτών πάνω σε αιχμαλώτους πολέμου αλλά και πολίτες. Φρικαλεότητες που συχνά μαγνητοσκοποούνται και εν συνεχεία διαδίδονται προς τέρψη των ανταρτών και άλλων συμπαθούντων των Τσετσένων αυτονομιστών. Δυστυχώς, όσοι υποστηρίζουν τέτοιες απόψεις δείχνουν βαθύτατη άγνοια της πραγματικότητας του πολέμου αλλά και της ιδιαίτερα αιματηρής και βίαιης ιστορίας της περιοχής.

Μακροπρόθεσμα, η λύση είναι η διάρρηξη του ομφάλιου λώρου που συνδέει τις εν δυνάμει «μαύρες χήρες» με τον μηχανισμό στρατολόγησής τους από τους αντάρτες. Η επίτευξη ενός τέτοιου στόχου είναι σαφέστατα δύσκολη αλλά μπορεί να γίνει με τη συνδυασμένη προσπάθεια μεταξύ ρωσικών αρχών, μη-κυβερνητικών οργανώσεων και της τοπικής κοινωνίας. Η δημιουργία συνθηκών ώστε αυτές οι γυναίκες να μην καταλήξουν στην οικονομική ανέχεια και γίνουν εύκολα θύματα της προπαγάνδας των ανταρτών είναι μια λύση στην οποία οι ρωσικές αρχές δεν έχουν στραφεί ακόμα. Ταυτόχρονα, η δυνατότητα ακύρωσης των θεολογικών επιχειρημάτων των ακραίων ισλαμιστών με την ενίσχυση του μετριοπαθούς Ισλάμ στην περιοχή είναι μια δυνατότητα που πρέπει να εξερευνηθεί. Άλλωστε, οι σουνιτικές κοινωνίες του Καυκάσου δεν έχουν στην κουλτούρα τους τις επιθέσεις αυτοκτονίας, ειδικά όσον αφορά στις γυναίκες.

Σχέσεις Γεωργίας-NATO

Οι σχέσεις της Γεωργίας με το NATO χρονολογούνται ήδη από το 1992, όταν και προσπάθησε να προσχωρήσει στο Βορειοατλαντικό Συμβούλιο Συνεργασίας (μετονομάστηκε σε Ευρω-ατλαντικό Συμβούλιο Σύμπραξης το 1997) ως απόρροια της

διάλυσης της ΕΣΣΔ και της συνεπαγόμενης ανεξαρτησίας της. Μετά τη «βελούδινη επανάσταση» που συντελέστηκε το 2003, η Γεωργία επιδόθηκε σε μια προσπάθεια εσωτερικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες εντατικοποιήθηκαν με το πέρασμα του χρόνου. Ο «κινητήριος μοχλός» ήταν οι εντατικές συνομιλίες της σχετικά με την προοπτική προσχώρησής της στη Συμμαχία τον Σεπτέμβριο του 2006. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα στη Σύνοδο Κορυφής που πραγματοποιήθηκε στο Βουκουρέστι τον Απρίλιο του 2008, οι ηγέτες του NATO να αποφασίσουν ομόφωνα ότι η Γεωργία πρέπει να γίνει μέλος της Συμμαχίας.

Έτσι, τον Σεπτέμβριο του 2008, εγκαινιάστηκε η Επιτροπή Γεωργίας-NATO (NGC), η οποία ως τώρα επιβλέπει όλες τις πτυχές στις μεταξύ τους σχέσεις. Τον Δεκέμβριο του 2008, οι υπουργοί Εξωτερικών του NATO συμφώνησαν ομόφωνα στην ανάπτυξη ενός Ετήσιου Εθνικού Προγράμματος (ANP) στα πλαίσια της προαναφερθείσας επιτροπής. Με αυτόν τον τρόπο, οι οποιεσδήποτε μελλοντικές αποφάσεις για πιθανή ένταξη της Γεωργίας στο NATO θα πρέπει να είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τις επιδόσεις της όσον αφορά στην εφαρμογή των βασικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες προβλέπονται από το ANP.

Ας επικεντρωθούμε, όμως, τώρα στο πως αυτή η «ιδιόμορφη» σχέση μεταξύ Γεωργίας και NATO επηρέασε τις σχέσεις με την Ρωσία. Κατά την έκτακτη, λοιπόν, συνεδρίαση του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 19 Αυγούστου του 2008, ύστερα από τη σύρραξη μεταξύ Ρωσίας και Γεωργίας για την απόσχιση από την τελευταία της Ν.Οσετίας και της Αμπχαζίας, οι υπουργοί Εξωτερικών του NATO κάλεσαν τα εμπόλεμα μέρη να προσανατολιστούν σε μια ειρηνική και βιώσιμη λύση, η οποία θα βασίζεται στον σεβασμό της ανεξαρτησίας, της κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας της Γεωργίας.

Οι υπουργοί Εξωτερικών του NATO εξέφρασαν με αυτόν τον τρόπο τη λύπη τους όσον αφορά στη χρήση βίας στα πλαίσια της σύγκρουσης, η οποία ερχόταν σε αντίθεση με τις δεσμεύσεις τόσο της Γεωργίας όσο και της Ρωσίας στο ζήτημα της ειρηνικής επίλυσης των συγκρούσεων και οι οποίες εν τέλει «πήγαζαν» από το πλαίσιο της Σύμπραξης για

την Ειρήνη. Στην συνέχεια, εξέφρασαν την ανησυχία τους για τη δυσανάλογη στρατιωτική δράση της Ρωσίας, η οποία ερχόταν σε αντίθεση με τον ρόλο της στην διατήρηση της ειρήνης στις αποσχισθείσες περιοχές της Ν.Οσετίας και της Αμπχαζίας. Ακόμα, κάλεσαν τη Ρωσία να αποσύρει άμεσα τα στρατεύματα της από τις εμπόλεμες περιοχές, στα πλαίσια της συμφωνίας των 6 σημείων που είχε υπογραφεί με την ΕΕ.

Όσον αφορά στη Γεωργία, οι υπουργοί Εξωτερικών αποφάσισαν να συνδράμουν, κατόπιν αιτήσεως της, σε ορισμένους τομείς. Αυτοί περιλάμβαναν την εκτίμηση των ζημιών στις αστικές υποδομές, τη ριζική ανοικοδόμηση του υπουργείου Αμύνης και των ενόπλων δυνάμεων, την αποκατάσταση του συστήματος εναέριας κυκλοφορίας και τέλος την παροχή συμβουλών σε ζητήματα άμυνας στον κυβερνοχώρο. Εν ολίγοις, το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο στις 27 Αυγούστου του 2008 καταδίκασε την απόφαση της Ρωσίας στην αναγνώριση της ανεξαρτησίας της Ν.Οσετίας και της Αμπχαζίας και την κάλεσε να την ανακαλέσει.

Όσον αφορά στην Επιτροπή Γεωργίας-NATO (NGC), λειτουργεί ως φόρουμ διαβουλεύσεων τόσο σε πολιτικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο, έτσι ώστε η Γεωργία να πετύχει τον στόχο της, ο οποίος δεν είναι άλλος από την απόκτηση της ιδιότητας του μέλους στο NATO. Τον Δεκέμβριο του 2009 οι υπουργοί Εξωτερικών του NATO αποφάσισαν να ενισχύσουν την εν λόγω επιτροπή με τη δημιουργία του Ετήσιου Εθνικού Προγράμματος (ANP) καθώς και με τη σύσταση ενός γραφείου συνδέσμου του NATO στην Τιφλίδα. Οι βασικοί, λοιπόν, τομείς της συνεργασίας ανάμεσα στη Γεωργία και το NATO επεκτείνονται στον πολιτικό τομέα, τον στρατιωτικό και στον τομέα της ασφάλειας των μεταρρυθμίσεων. Το NATO έχει συμφωνήσει να στηρίξει τη Γεωργία με τις μεταρρυθμίσεις αυτές, παρέχοντας παράλληλα συμβουλές ως προς τους στόχους της μεταρρύθμισης. Οι τρέχουσες προτεραιότητες για τη Γεωργία περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων τη μετατροπή του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα με στόχο την προώθηση της δημοκρατίας, τη «χρηστή» διακυβέρνηση, τη σύσταση ενός κράτους δικαίου, τη βιώσιμη κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη καθώς και τη ριζική μεταρρύθμιση στον τομέα της ασφάλειας, ιδιαίτερα όσον αφορά στην εθνική στρατηγική της Γεωργίας μετά την Αυγούστου 2008 εποχή.

Όσον αφορά στον τομέα της ασφαλούς συνεργασίας, η Γεωργία συμβάλλει ενεργά στην ευρωατλαντική ασφάλεια, υποστηρίζοντας επιχειρήσεις διατήρησης και εδραίωσης της ειρήνης εντός του ΝΑΤΟ. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η συνεργασία γεωργιανών στρατευμάτων με στρατεύματα του ΝΑΤΟ για τη διατήρηση της ειρήνης στο Κοσσυφοπέδιο από το 1999 έως το 2008. Εν συνεχεία, μια διμοιρία στρατού είχε συνεργαστεί με ένα βρετανικό τάγμα στην ISAF, συμβάλλοντας στη διασφάλιση του περιβάλλοντος για να καταστεί εφικτή η διεξαγωγή εκλογών στο Αφγανιστάν το 2004. Ακόμα, παρέχει σημαντικές προμήθειες στα στρατεύματα του ΝΑΤΟ στο Αφγανιστάν, καθώς και την ελεύθερη διέλευση των στρατευμάτων από το έδαφός της, στο πλαίσιο μιας συμφωνίας, η οποία υπογράφηκε τον Μάρτιο του 2005. Τέλος, η Γεωργία συμβάλλει στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας μέσω της συμμετοχής της στη σύμπραξη «Σχέδιο Δράσης για την Τρομοκρατία». Αυτό περιλαμβάνει την ανταλλαγή πληροφοριών και την ανάλυσή τους με την βοήθεια του ΝΑΤΟ, την περαιτέρω ενίσχυση των εθνικών αντιτρομοκρατικών δυνατοτήτων και τη βελτίωση της ασφάλειας των συνόρων. Η Γεωργία, επίσης, συμμετέχει στην επιχείρηση του ΝΑΤΟ «Active Endeavor» (αντιτρομοκρατική επιχείρηση στη Μεσόγειο θάλασσα) μέσω της συλλογής και ανταλλαγής πληροφοριών.

Όσον αφορά στον τομέα της άμυνας, το ΝΑΤΟ και οι σύμμαχοι εν γένει διαθέτουν σημαντική τεχνογνωσία, την οποία η Γεωργία προσπαθεί να αξιοποιήσει. Η βασική προτεραιότητα της Γεωργίας είναι να εξασφαλιστεί ο δημοκρατικός έλεγχος των ενόπλων δυνάμεων. Γι' αυτόν τον λόγο έχει διοριστεί ένας υπουργός Άμυνας, ο οποίος υποστηρίζεται από ένα στελεχωμένο υπουργείο. Επιπρόσθετα, η συμμετοχή της Γεωργίας στο Πρόγραμμα Σχεδιασμού και Εξέτασης (PARP) από το 1999, τη βοήθησε στη συνεργασία των δυνάμεων της με τις αντίστοιχες του ΝΑΤΟ και επιπλέον παρέχει στόχους σχεδιασμού, οι οποίοι είναι απαραίτητοι για τη μεταρρύθμιση του τομέα της άμυνας, όπως π.χ η ανάπτυξη οικοδομικών μονάδων, σύμφωνα με τα πρότυπα του ΝΑΤΟ και συμβατών με τις συμμαχικές δυνάμεις. Τέλος, συνεργάζονται για τη μετατροπή και τη διαχείριση των στρατιωτικών περιοχών και σε άλλους τομείς. Μέσω, δηλαδή, ενός ταμείου ύψους 1 εκατομμυρίου ευρώ, το ΝΑΤΟ υποστηρίζει ένα μεγαλεπήβολο σχέδιο

αποστρατικοποίησης από διάφορα οπλικά συστήματα.

Τέλος, όσον αφορά στον τομέα της επιστήμης και του περιβάλλοντος, η Γεωργία έχει καταστεί αποδέκτης επιχορηγήσεων για περισσότερα από 40 έργα, τα οποία αφορούν την έρευνα και την τεχνολογία σε συστήματα αεράμυνας καθώς και τη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τις στρατιωτικές δραστηριότητες. Άλλα έργα περιλαμβάνουν από τη συνεργασία για τη βελτίωση της διασυνοριακής ποιότητας των υδάτων μέχρι και την καινοτομία στις τεχνολογίες των δικτύων.

Σε όλα αυτά βέβαια δεν λαμβάνεται υπόψη η αντίδραση της Ρωσίας. Ήδη τον Αύγουστο του 2008 είχαμε την απόσχιση της Ν.Οσετίας και της Αμπχαζίας. Η κρίση στις σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και NATO μπορεί να γενικευτεί, αν κάποια στιγμή προσχωρήσει στην Συμμαχία ένας περισσότερο ζωτικής σημασίας εταίρος της Ρωσίας (Ουκρανία), τη στιγμή που η ίδια έχει ανακοινώσει ότι μια τέτοια ενέργεια θα θεωρηθεί casus belli. Το ίδιο τόνισε πριν από λίγες μέρες και ο αναπληρωτής υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας, όταν είπε ότι το NATO παραμένει η υπ' αριθμόν 1 απειλή για τη Ρωσική Ομοσπονδία. Ας μείνουμε σε επαγρύπνηση και θετικό προβληματισμό λοιπόν για το τι μας επιφυλάσσει το μέλλον.

